

EKOLOŠKA PRIDELAVA ŽIT

Med ekološkimi kmetijami je največ živinorejskih. Vedno več pa je zglednih poljedelskih kmetij. Najbolj zanimiva je pridelava ekoloških žit.

Kakšna so izhodišča?

Za razliko od konvencionalne in integrirane obdelave polj, je pri ekološkem poljedelstvu potrebno bolj ozaveščeno, pravočasno in skrbno obdelovati tla. Z razširjenim poljskim kolobarjem v katerem so ugodne poljščine, dodatno zagotovimo večjo rodovitnost tal. Za uspešno ekološko poljedelstvo je potrebno kolobar obogatiti in vključiti nad 30% detelj ter ostalih metuljnic. Gnojenje se izvajamo le z organskimi in naravnimi mineralnimi gnojili v kolikor je to resnično potrebno in smiselno.

Preusmeritev

Veliko pridelovalcev trenutno žita prideluje na način, ki je blizu ekološkemu, a za to nimajo ustreznega certifikata. Da bi dobili certifikat se je potrebno vključiti v kontrolo ekološkega kmetovanja na eni od kontrolnih organizacij. Če se prijavimo do 31.12. tekočega leta, lahko v naslednjem letu uveljavimo pravico do plačila za ekološko kmetovanje. Preusmeritveno obdobje traja dve leti. Tretjo sezono žito lahko prodamo kot ekološko. Za manj stresen prehod v ekološko kmetovanje velikim, čistim kmetijam pogosto svetujejo delno preusmeritev. To pomeni, da je kmetija ekološka le z eno panogo, npr.: ekološkim poljedelstvom. Medtem, ko vinogradništvo, sadjarstvo ali živinorejo lahko izvaja po ustaljeni praksi. Izkušnje kažejo, da se na tak način tudi večje kmetije, v skladu z njihovimi možnostmi, postopno v celoti preusmerijo v ekološko.

Tehnološki ukrepi pri ekološki pridelavi žit

Prezimitiv žit

Proti koncu zime preverimo uspešnost prezimitve žit tako, da ocenimo v kateri fazi razrasti so rastline. Če je žito v zgodnji fazi razrasti, je lahko razlog pozno izvedena setev. Večina posevkov v zimo preide s 3 listi in več, kar zagotovi dobro odpornost na mraz. Ob pregledu prezimitve bodimo pozorni tudi na uspešnost izvedene setve. Past lahko predstavlja setev pire, če jo izvedemo z žitno sejalnico. Preslegasta setev je lahko posledica setve semena pire v plevah. To povzroča mašenje sejalnice, če med sejanjem ne kontroliramo dogajanja v nasipnici. Uporaba oluščene semena pire omogoča natančnejšo setev, a je kaljivost semena zaradi pogostih nepravilnosti pri luščenju, pogosto zelo nizka (le okrog 30%).

V kolikor se nam zdi setev redka, kljub temu da smo posejali priporočeno količino semena, v tem času še ni potrebna zaskrbljenost. Razraščanje žit se bo še nadaljevalo z začetkom rasti. Sicer pa velja, da je ekološka pridelava uspešnejša, če je posevek redkejši. Ob tem imajo posamezne bili lepše možnosti (več prostora, svetlobe in hrane), da obrodijo obilne klase. V takem primeru bodimo še bolj pozorni na pravočasno izvedbo gnojenja, ki je še pomembnejše kot sama količina gnojila.

Dognojevanje

Spomladi, je zelo pomembno, da pravočasno izvedemo prvo dognojevanje. Tako zagotovimo posevkom hrano za boljšo razrast in kasneje pravo gostoto posevka, ki zagotovi visok pridelek. Pri ekološki pridelavi je ukrep prvega dognojevanja še pomembnejši, saj uporabljamo le živinska gnojila, ki so počasi delujoča. Uporabimo lahko gnojvko ali gnojnico, s katero pognojimo posevke v odmerku 10-15 m³/ha, v razredčitvi z vodo v razmerju 1:1. Pomembno je, da so vsa živinska gnojila negovana oziroma prezračevana. Hlevski gnoj je zelo primerno gnojilo za prvo dognojevanje vendar ob pogoju, da je

predhodno kompostiran in fino raztrošen po žitu. Le tako gnojilo zmanjšuje zapleveljenost žit, kar predstavlja eno od kritičnih točk pridelave.

Zdravstveno stanje posevka

Tudi na zdravstveno stanje žita bodimo pozorni ob pregledu njiv. Snežna plesen, razne sneti, kasneje pepelasta plesen, progavost in pegavost so posledica setve okuženega semena. Glede na to, da ekološka pridelava uporablja le nerazkuženo seme je potrebno, bolj kot pri konvencionalni pridelavi, biti pozoren na zdravstveno stanje semena. Že pred setvijo lahko izvedemo razkuževanje semena z različnimi pripravki, ki so dovoljeni v ekološkem kmetovanju. Za ta postopek lahko uporabimo toplo vodo, zeliščne pripravke ali pripravke iz alg. Okužbe semena spodbuja tudi obilno jesensko gnojenje z živinskim gnojem, zato ga odsvetujejo.

V tem času bodimo pozorni tudi na razna rumenenja, ki so posledica fizioloških motenj zaradi zbitih ali zakisanih tal. Taki znaki zahtevajo nujno ukrepanje. Zakisana tla si lahko privoščimo v pridelavi rži in pira, nikakor pa ne v ječmenu in pšenici. Tudi v mladem žitu, še lahko odpravljamo zakisanost z naravnimi mletimi apnenici, takoj ko se tla dovolj osušijo za prehod s stroji. S tem ukrepom bomo izboljšali tudi sprejem fosforja, ki je v zakisanih tleh nedostopen rastlinam kljub dobri založenosti tal. Apnenje bo izboljšalo tudi talno strukturo ter preprečilo vdor nekaterih težkih kovin v žito, če so se morda pojavile v tleh.

Preprečevanje zapleveljenosti in rahljanje tal

Na zmanjševanje zapleveljenosti uspešno preventivno delujemo z bogatim kolobarjem z večjim deležem ugodilk in s setvijo žita za metuljnicami (grahom, deteljami, DTM) ali zgodnjimi okopavinami. V tradicionalnem načinu pridelave žit so zmanjšali količino plevelov s setvijo podsevkov. To izvedemo že v zgodnjem spomladanskem času, po 1. česanju, v fazi razraščanja žita. Priporočamo belo ali črno deteljo v odmerku do 10-20 kg/ha. Lahko pa se odločimo tudi za podsevek esparzete ali plavice, ki spodbujevalno (alelopatsko) delujeta na rast pšenice.

Zbita njivska tla rahljamo s česalom. Hkrati s tem mehanskim posegom zatiramo tudi vznikle plevelce. Za uspešno delovanje mora biti žito enakomerno globoko posejano. Česalo priporočajo v uporabo od faze 3 razvitih listov do začetka kolenčenja. S česanjem bodo žita ojačala in z večjo močjo srkala hranila iz tal. Mehanska obdelava je možna tudi z okopalnikom, a to je potrebno načrtovati že ob setvi, z večanjem medvrstne razdalje. Priporoča se predvsem za pšenico, spomladi do globine 4 cm, medtem ko pri ječmenu in rži tak ukrep, zaradi večje možnosti poškodb korenin, ni priporočljiv.

Uporaba zaščitnih sredstev

V ekološkem kmetovanju smemo uporabiti zaščitna sredstva, ki so dovoljena in naštet v Prilogi II Uredbe komisije(ES) 889/2008. Vendar zaradi previsokih stroškov tega v ekološkem poljedelstvu pogosto ne izvajamo direktno. Pripravki morajo imeti registracijo za uporabo v posamezni poljščini. V pšenici nimamo registriranih drugih pripravkov razen žvepljenih in zeliščnih pripravkov proti pepelasti plesni. Ker pa se izbor pripravkov dopolnjuje, podatke o dovoljenih pripravkih dobimo v publikaciji Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo ali na internetni strani kontrolne organizacije. Za uporabo registriranih in dovoljenih FFS se odločimo sami, brez prošnje na kontrolno organizacijo in sami za to odgovarjamo. Uporabo moramo evidentirati in hraniti dokazila za primer kontrole.

Priporočila glede izbora vrste in sorte žit

Pri izboru vrste žita dajemo prednost manj zahtevnim žitom kot sta pira namesto pšenice, tritikala namesto ječmena ali ajda, kjer so zanjo ugodni okoljski pogoji. Med sortami pa se odločamo za na bolezni odpornejše sorte, ki so manj zahtevne za dušik. Prednost imajo sorte preizkušene na naših tleh. Zato ja dobra uporaba lastnega semena. Prednost dajemo sortam, ki so navedene v Podatkovni zbirki ekološkega semenskega materiala (www.mkgp.gov.si) in se letno dopolnjuje. V primeru ozimne pšenice imamo navedeno sorto Saturnus. Na voljo pa je tudi jara pšenica sorte Michael. V primeru, da nam navedene sorte ne odgovarjajo ali pa zmanjka semena, je potrebno na kontrolno organizacijo zaprositi za odobritev nakupa konvencionalnega semena, ki ne sme biti razkuženo.

Pridelek in trženje

Doseženi ekološki pridelki poljščin so res nekoliko nižji (od 30-50%) vendar dosežajo višjo ceno na trgu. Cene ekoloških žit se gibljejo med 300 in 500 €/tono, za razliko od konvencionalne in integrirano pridelane pšenice, ki je letos dosegala ceno okrog 130 €/tono. Za veliko ekoloških pridelovalcev žit je značilno, da se odločijo tudi za samostojno dodelavo žit v moko, kosmiče ali druge mlevske izdelke. Tako z direktno prodajo še povečajo dodano vrednost pridelka. Vzpostavlja pa se tudi možnost pogodbenega sodelovanja s podjetjem Žito pri odkupu ekološko pridelanih žit, o čemer lahko izveste več na internetni strani KGZS.

Mateja Strgulec